

ВИЯВЛЕННЯ ПРОЯВІВ ІНТЕРФЕРЕНЦІЇ ПРИ НАВЧАННІ ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНОГО ПЕРЕКЛАДУ (НА МАТЕРІАЛІ НІМЕЦЬКОЇ, АНГЛІЙСЬКОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ МОВ)

У публікації розглянуто прояви інтерференції в межах неповнозначних частин мови та труднощі при перекладі, які викликані синтаксичними та пунктуаційними особливостями мови, що вивчається. Порівняння граматичних систем мов, що контактують, дає можливість уникнути деяких труднощів, спричинених інтерференцією, через свідоме їх порівняння. Підкреслено, що саме врахування проявів інтерференції при навчанні професійно орієнтованого перекладу може забезпечити ефективність навчального процесу з підготовки перекладачів.

Зміцнення контактів вітчизняних підприємств і організацій із зарубіжними партнерами змусили українських громадян по-новому поглянути на професійну підготовку перекладача. Для спілкування із закордонними партнерами необхідно знати не тільки іноземну мову, а й культурологічні особливості своїх партнерів, але й цього буває недостатньо, якщо міжмовне спілкування ведеться у професійній сфері і пов'язане з усним або письмовим перекладом з однієї мови на іншу. Переклад у сфері професійної комунікації є засобом і різновидом професійно орієнтованої міжкультурної комунікації. Недостатня мовна і перекладацька підготовка перекладача у сфері професійної комунікації обумовлюють виникнення проявів негативної інтерференції в професійно орієнтованих міжкультурних комунікаціях та перекладі. Питаннями інтерференції займалися такі вчені, як В. В. Алімов, І. С. Алексеева, Л. І. Баранникова, З. У. Блягоз, Р. А. Вафеев, Е. М. Верещагін, К. К. Платонов, В. Ю. Розенцвейг, Л. В. Щерба, В. Н. Ярцева та інші. Але в науковій літературі бракує досліджень, пов'язаних із врахуванням проявів інтерференції при навчанні професійно орієнтованого перекладу.

Метою цієї публікації є розгляд проявів інтерференції в межах неповнозначних частин мови та труднощів при перекладі, які викликані синтаксичними та пунктуаційними особливостями мови, що вивчається.

Насамперед, дамо визначення поняттю інтерференція. При розгляді такого складного явища, як інтерференція, необхідно звернути увагу на те, що термін "інтерференція" розглядається більшістю вчених по-різному. Зауважимо, що інтерференцію ми розуміємо, за І. С. Алексеевою [1: 170], як порушення мовної норми під впливом елементів іншої мови, а також процес впливу однієї мови на іншу.

Вияв інтерференції при вивченні іноземної мови у такої категорії студентів, як перекладачі, має свої особливості, зумовлені їхньою майбутньою професійною діяльністю. "Комунікативна діяльність перекладача пов'язана із сприйняттям тексту писемного або усного мовлення однією мовою, перекладом цього тексту з однієї мовної системи на іншу (перекодуванням) та відтворенням отриманого тексту в письмовій або усній формі іншою мовою" [2: 26].

Досліджуючи мовну інтерференцію у професійно орієнтованій міжкультурній комунікації й у професійно орієнтованому перекладі, В. В. Алімов [2: 30-37] так описує психологічну основу інтерференції у перекладачів: при перекладі перекладач має справу спочатку з процесом сприйняття мовленнєвого висловлювання вихідною мовою. Це сприйняття на стадії ідентифікації здійснюється як процес порівняння об'єктів, що сприймаються, з перцептивними еталонами подібних об'єктів, які зберігаються в пам'яті перекладача. Таке порівняння відбувається на основі еталонів слів як вихідної мови, так і мови, якою здійснюється переклад: при відсутності або недостатній сформованості еталонів на одній мові перекладач з різним ступенем усвідомленості використовує перцептивні еталони з іншої мови. Саме ця заміна перцептивних еталонів однієї мови перцептивними еталонами іншої мови є основою виникнення інтерференції.

Переходячи до розгляду проявів інтерференції в межах неповнозначних частин мови, варто зазначити, що морфологічна інтерференція визначається як відхилення від норми, яке спостерігається в мовленні, пов'язане з порушенням категоріальних ознак частин мови, що виникає під впливом відповідних категорій інтерферуєщої мови [3]. Морфологічна інтерференція проявляється при перекладі англійською мовою таких конструкцій, які включають в себе прийменники, що відрізняються від українських відповідників через те, що вони виявляють різний обсяг значень, а також через те, що дієслова, іменники та прикметники в обох мовах мають різне прийменникове та відмінкове керування. Тому при перекладі професійно орієнтованих текстів необхідно запам'ятати еквіваленти прийменників в іноземній мові [3]: *досягати успіхів в чомусь – to be good at smth.*; *показати щось на мані / на фото – to show smth. on the map / in the picture (hinweisen auf A)*; *воювати з ворогом – to fight against the enemy*; *в кредит – on credit*; *за вимогою – at smb. request (auf Verlangen)*; *бути винним у скоєнні злочину – to be guilty of a crime*; *підозрювати у скоєнні злочину – to suspect smb. of a crime*.

Існують випадки, коли в англійській мові за правилами морфології вживатимуть прийменник, але в мові перекладу він не потрібен: *відповідати на питання – to answer a question*; *просуватися уперед на кілька миль – to*

advance several miles; наближатися до чогось – to approach smth. і навпаки: доводити когось – to prove to smb.; позбавляти чогось – to deprive smb. of smth.; заважати когось – to interfere with smb.; відповідати когось – to reply to smb.; сприяти чомусь – to contribute to smth.

Безприйменниковий переклад німецьких прийменників українською мовою зумовлений також тим, що німецьким словам властиве таке явище, як керування, тобто прийменники виражають відношення між іменником та дієсловом, виступаючи зв'язковою ланкою між ними. В українській мові це компенсується ширшою парадигмою відмінків (7 відмінків на противагу 4 німецької мови), наприклад: *sich beschränken auf (Akk.) – обмежуватися чимось; sich begnügen mit (Dat.) – задовольнятися чимось.*

Спроби використання аналогічних прийменників там, де вони граматично відрізняються, спричиняють інтерференцію, наприклад:

Засвідчено в Україні – Certified at Ukraine.

Підписувати від імені громадського підприємства – Sign on behalf of the public enterprise.

In the presence of the Buyers' inspector – з присутністю Контролера.

In respect of quality – in accordance with the Quality Certificate, and in respect of quantity and weight – in accordance of the Bill of Lading. – По відношенню до якості – стосовно Сертифікату якості, і по відношенню до кількості і маси – стосовно Накладної.

Для мене це не має значення – It makes no difference to me (not for me).

Це важлива новина для нас – This news is important for us (not to us).

Von Zeit zu Zeit, in gleichen Intervallen, trat der Bahnhofsvorstand aus seinem Amtszimmer heraus. Час від часу, через рівномірні проміжки, зі своєї кімнатчини показувався начальник станції.

Трапляються випадки, коли німецький або англійський прийменник не знаходять свого прийменникового еквівалента в українській мові [4].

Розглядаючи труднощі при перекладі, які викликані синтаксичними та пунктуаційними особливостями мови, що вивчається, треба зазначити, що синтаксична інтерференція, за В. Ю. Розенцвейгом, виявляється, насамперед, у заміні правил синтаксичного оформлення речення синтаксичною формою, характерною для однієї з контактуючих мов [5]. Синтаксичній інтерференції можуть підлягати практично всі члени речення, порядок слів в реченні і її будова, якщо в цьому плані є відмінності між першою, другою і третьою іноземними мовами [4]. При перекладі з української мови англійською або німецькою треба враховувати і те, що в реченнях іноземної мови існує прямий порядок слів, усі члени речення можуть бути виражені різними частинами мови і повинні займати свої місця в реченні. Наприклад, в українському реченні можна змінювати порядок слів: *З цієї компанії ми підписали контракт. Контракт ми підписали з цієї компанії. Підписали ми контракт з цієї компанії.* В англійській і німецькій мовах використовується лише прямий порядок слів: *We have signed the contract with this company. Wir haben den Vertrag mit dieser Firma abgeschlossen.* Однією характерною синтаксичною труднощію при перекладі є відображення заперечення у реченні. В англійському реченні заперечення може бути передане часткою *not* перед присудком, вживанням одного з заперечних займенників *no – ніякий (nobody), no one – ніхто, nothing – ніщо*, заперечних прислівників *never – ніколи, nowhere – ніде, nowhere – нікуди* та заперечного сполучника *neither... nor – ні...ні*. В німецькому заперечному реченні використовуються частки *kein* перед прикметниками, іменниками чоловічого, середнього роду, *keine* перед прикметниками, іменниками жіночого роду або у формі множини та *nicht*, яке стоїть у кінці речення. В англійському або німецькому реченні зазвичай використовується лише одне заперечення, в українському реченні може бути декілька заперечень:

Ніколи ніхто не підпише цей контракт, так як в ньому немає ніякої користі для жодної із сторін.

Nobody will ever sign this contract, as it has no benefits for any party.

Kein Mensch wird diesen Vertrag abschließen, weil es keinen Profit für irgendwelche Partei gibt.

Зазвичай в англійській мові обставини стоять після додатку в наступному порядку: 1) обставина образу дії; 2) обставина місця; 3) обставина часу (може бути у кінці і на початку речення). В українській мові немає чіткого правила по розташуванню обставин у реченні: *Він випадково зустрів її вчора на виставці. – He met her by chance at the exhibition yesterday.* Часто при перекладі підлягають інтерференції підрядні речення: *Ви пам'ятаєте, що сказав суддя? – Do you remember what the judge said? – Behalten Sie, was der Richter gesagt hat?*

Найбільшу труднощію при перекладі представляють підрядні речення умови часу і додаткові [4]. Наприклад: *Він сказав, що буде з нами на завод, якщо контракт буде підписаний. – He said that he would go to the plant with us if the contract was signed.* В даному випадку ситуація ускладнюється необхідністю дотримуватися правил узгодження часів, оскільки головне речення стоїть в минулому часі.

Особливу складність представляє переклад речень в умовному способі:

Якщо би ми підписали (зараз) контракт, ми би змогли отримати це обладнання. – If we signed the contract we should be able to get the equipment.

Якщо би ми підписали (тоді) контракт, ми би змогли отримати це обладнання. – If we had signed the contract we should have been able to get the equipment.

Коли б не відмова навігаційної системи, літак міг би продовжувати політ. – But for the failure of navigation system, the aircraft could have continued the flight.

Іноді зустрічається "змішаний" тип умовних речень, коли умова відноситься до минулого, а наслідок до сьогодення або майбутнього або навпаки: *Якби ми почали реконструкцію заводу ще на початку минулого року, ми б могли зараз приступити до виробництва моделі – If we had started the reconstruction of the plant at the beginning of last year, we could start the production of the model now.*

Розглядаючи пунктуаційні відмінності варто зазначити, що досить по-різному в рідній і іноземній мовах (німецька та англійська мови) застосовуються розділові знаки і в наступних прикладах: *дата: "18" липня 2010 р. – date: July 8, 2010; The Sellers guarantee that the delivered goods are in all respects in accordance with the*

description, technical conditions and specifications of the order – Продавець гарантує, що поставлений товар у всіх відношеннях дотримується характеристики замовлення, технічних умов та особливостей виготовлення.

If necessary the Buyers undertake in proper time to obtain an import license and an exchange permit – Якщо потрібно, Покупець за відповідний час може отримати Ліцензію на імпорт продукції та дозвіл на розмін грошей.

Sollte einer der vertragschließenden Teile trotz friedlichen Verhaltens von einer dritten Macht oder von mehreren dritten Mächten angegriffen werden, so wird der andere vertragschließende Teil während der ganzen Dauer des Konfliktes Neutralität beobachten. – Якщо одна із сторін договору, незважаючи на мирне поведіння третьої сторони або третих сторін піддається нападу, інша сторона договору дотримує впродовж всього року нейтралітет.

Darüber hinaus empfehlen wir, über nachfolgende Themen zu verhandeln – Крім того, ми рекомендуємо наступні теми для проведення переговорів.

Також варто зауважити, що кома в англійській мові вживається для розділу тисячних одиниць від сотих, що є стороннім для української мови: 1,500 в англійській – 1500 в українській мові. В німецькій мові крапка після числа перетворює його в порядкове: *das 5. Jahr – n'ятий рік; vom 24. April 1926 – від 24-го квітня 1926.*

Таким чином, дуже важливо приділяти увагу розбіжностям в пунктуаційних правилах рідної та іноземних мов, бо навіть відсутність або наявність маленької коми може призвести до викривлення змісту в професійно орієнтованому перекладі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Алексеева И. С. Введение в переводоведение : [учеб. пособие для студ. филол. и лингв. фак. высш. учеб. заведений] / Ирина Сергеевна Алексеева. – СПб. : Филологический факультет СПбГУ ; М. : Издат. центр "Академия", 2004. – 352 с.
2. Алимов В. В. Интерференция в переводе (на материале профессионально ориентированной межкультурной коммуникации и перевода в сфере профессиональной коммуникации) : [учебное пособие] / Вячеслав Вячеславович Алимов. – М. : Ком. Книга, 2005. – 232 с.
3. Щепилова А. В. Коммуникативно-когнитивный подход к обучению французскому языку как второму иностранному / Алла Викторовна Щепилова. – М. : ГОМЦ "Школьная книга", 2003. – 485 с.
4. Алимов В. В. Теория перевода. Перевод в сфере профессиональной коммуникации : [учебное пособие] / Вячеслав Вячеславович Алимов. – М. : Ком. Книга, 2005. – 232 с.
5. Розенцвейг В. Ю. Новое в лингвистике / В. Ю. Розенцвейг. – Вып. VI. – М. : Прогресс, 1972. – 15 с.

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Alekseeva I. S. Vvedenie v perevodovedenie [The Introduction into the Translatology] : uchebnoe posobie dlia stud. filol. i lingv. fak. vysh. ucheb. zavedenii / Irina Sergeevna Alekseeva. – SPb. : Filologicheskii fakul'tet SPbGU ; M. : Izdat. tzentr "Akademiia", 2004. – 352 s.
2. Alimov V. V. Interferentsiia v perevode (na materiale professional'no orientirovannoi mezhkul'turnoi kommunikatsii i perevoda v sfere professional'noi kommunikatsii) [Interference in Translation (on the Material of the Professional-Oriented Cross-Cultural Communication and Translation in the Sphere of the Professional Communication)] : [uchebnoe posobie] / Viacheslav Viacheslavovich Alimov. – M. : Kom. Kniga, 2005. – 232 s.
3. Shchepilova A. V. Kommunikativno-kognitivnyi podkhod k obucheniiu frantsuzskomu yazyku kak vtoromu inostrannomu [Communicatively-Cognitive Model of Studying French as the Second Foreign Language] / Alla Viktorovna Shchepilova. – M. : GOMTS "Shkol'naia kniga", 2003. – 485 s.
4. Alimov V. V. Teoriia perevoda. Perevod v sfere professional'noi kommunikatsii [The Translation Theory. The Translation in the Sphere of the Professional Communication] : [uchebnoe posobie] / Viacheslav Viacheslavovich Alimov. – M. : Kom. Kniga, 2005. – 232 s.
5. Rosentsveig V. Yu. Novoe v lingvistike [New in Linguistics] / V. Yu. Rosentsveig. – Vyp. VI. – M. : Progress, 1972. – 15 s.

Матеріал надійшов до редакції 19.04. 2012 р.

Анисимова А.А. Определение проявлений интерференции при обучении профессионально ориентированному переводу (на материале немецкого, английского и украинского языков).

В публикации рассматриваются проявления интерференции в служебных частях речи и трудности, которые возникают при переводе, вызванные пунктуационными особенностями изучаемого языка. Сравнение грамматических систем контактирующих языков даёт возможность избежать некоторых трудностей, обусловленных интерференцией, посредством сознательного их сопоставления. Подчеркнуто, что именно учет проявлений интерференции при обучении профессионально ориентированному переводу может обеспечить эффективность учебного процесса по подготовки переводчиков.

Anisimova A. A. The Detection of Interference in Training the Professional-Oriented Translation (Based on German, English and Ukrainian).

The paper considers the interference within the non-meaningful parts of speech and difficulties in the translation that caused by syntactic and punctuation peculiarities of the language. The comparison of grammatical systems of contacting languages enables to avoid some difficulties caused by the interference by means of their conscious comparisons. It is emphasized that just the account of the signs of interference in training the professional-oriented translation can ensure the effectiveness of the educational process of future translators' training.